

XIZMATLAR SOHASINING IQTISODIY TAHLILI VA SOHA RIVOJLANISHI UCHUN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR

Ochilov Akram Odilovich

Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li

Annotatsiya. Xizmat sohasi iqtisodiyotning muhim sektori bo'lib, jamiyat va insonlar uchun iqtisodiy-ijtimoiy faoliyatlarini bajaradi. Mazkur maqolada xizmatlar sohasining iqtisodiy tahlili, uning ahamiyati, turlari va soha rivoji uchun yaratilayotgan imkoniyatlar yoritilgan. Xizmatlar sohasining faoliyat turlari bo'yicha asosiy ko'rsatkichlari hamda yalpi ichki mahsulotdagi ulushi iqtisodiy-statistik usullar orqali tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Mahalliy ishlab chiqaruvchilar, yalpi ichki mahsulot, raqamli iqtisodiyot, xizmat sohasi, xizmat ko'rsatish, ijtimoiy soha, konsalting xizmatlari, bozor xizmatlari, xalqaro tajriba, xususiy sektor, kichik tadbirkorlik.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СФЕРЫ УСЛУГ И ВОЗМОЖНОСТЕЙ, СОЗДАНЫХ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ

Очилов Акрам Одилевич

Худаяров Азизбек Аваз угли

Аннотация. Сфера услуг является важным сектором экономики и осуществляет экономическую и социальную деятельность для общества и людей. В данной статье освещен экономический анализ сферы услуг, ее значения, виды и возможности, создаваемые для развития отрасли. Анализируются основные показатели сферы услуг по видам деятельности и ее доля в валовом внутреннем продукте экономико-статистические методы.

Ключевые слова: Местные производители, валовой внутренний продукт, цифровая экономика, сфера услуг, оказание услуг, социальный сектор, консалтинговые услуги, рыночные услуги, международный опыт, частный сектор, малый бизнес.

ECONOMIC ANALYSIS OF THE SERVICE SECTOR AND THE OPPORTUNITIES CREATED FOR THE DEVELOPMENT OF THE SECTOR

Ochilov Akram Odilovich

Khudayorov Azizbek Avaz ugli

Abstract. *The service sector is an important sector of the economy and performs economic and social activities for society and people. In this article, the economic analysis of the service sector, its importance, types and opportunities created for the development of the sector are highlighted. The main indicators of the service sector by types of activity and its share in the gross domestic product are analyzed using economic and statistical methods.*

Keywords: *local producers, gross domestic product, digital economy, service sector, service provision, social sector, consulting services, market services, international experience, private sector, small business,*

KIRISH

Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanganlik darajasi aholi yuqori turmush sifatini ta'minlashning va iqtisodiy o'sish sur'atlarini jadallashtirishning belgilovchi omiliga aylandi. Ushbu sohaning, ayniqsa mehnatga layoqatli aholining bandligini ta'minlash va uning daromadlarini oshirish muammosini hal etishdagi beqiyos ahamiyatini kishilik jamiyati tomonidan erishgan katta yutuq sifatida alohida e'tirof etish lozim. Sohaning aholi turmush darajasini hamda sifatini yaxshilashdagi rolini oshirish, birinchi navbatda, ushbu sohani bugungi holati va rivojlanish tendensiyalarini chuqur tahlil qilishni, ushbu sohada mavjud bo'lgan muammolarni aniqlashni va ularning yechimlarini izlab topishni, imkoniyatlarni belgilashni va kelajakda ulardan unumli foydalanishni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni 1-ilovasi 34-maqсадida: "Hududlarning muhandislik-

kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilma tizimini hamda xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish"[1] yo'nalishi bo'yicha quyidagi vazifalar belgilangan:

Hududlarda xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish orqali keyingi 5 yilda xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish hamda ushbu yo'nalishda jami 3,5 million yangi ish o'rinlarini yaratish.

Shahar va tumanlar markazlarida aholining kundalik ehtiyoji yuqori bo'lgan maishiy va kommunal xizmatlarni rivojlantirish bo'yicha pullik santexnika, elektrik, uy jihozlarini ta'mirlash, keytering kabi xizmatlarni ko'rsatish punktlarini rivojlantirish.

Respublika hududlarida savdo va yo'lbo'yi xizmatlarini rivojlantirish orqali 130 ta zamonaviy bozorlar va savdo komplekslari, shuningdek, yo'lbo'yi infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha 65 ta yirik hamda 5000 ta kichik xizmat ko'rsatish obyektlarini tashkil etish.

Servis sohasida yashirin iqtisodiyot ulushini 3 baravarga qisqartirish. Xizmatlar sohasining jozibadorligini oshirish maqsadida sohadagi tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha imtiyozlar taqdim etish.

Qayd etilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, bugungi kunda jahonda davom etayotgan turli inqiroziy holatlar sharoitida, O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasini davlat tomonidan yanada qo'llab quvvatlash bo'yicha imtiyoz berish, infratuzilmani yanada rivojlantirish orqali tadbirkorlik muhitini yaxshilash, bu jarayonlarda yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va bartaraf etish borasida ilmiy tavsiyalar va takliflar ishlab chiqish bugungi kundagi dolzarb masalalardan biri bo'lib hisoblanadi.

Mamlakat milliy iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi xizmat ko'rsatish sohasi hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish sohasi mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida, xususan, YAIM ishlab chiqarishda, aholini ish bilan ta'minlashda, uning turli ehtiyojlarini qondirishda turmush darajasi va sifatini oshirishda, davlat budjetini shakllantirishda yetakchi o'rin tutadi. Shu bilan bir qatorda, xizmat ko'rsatish sohasi ko'p tarmoqli va bir vaqtning o'zida bir necha yo'nalishda faoliyat olib boruvchi soha.

Ushbu sohada doimiy tarzda o‘zaro milliy iqtisodiyotning boshqa sohalari bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan murakkab ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar sodir bo‘ladi va rivojlanib boradi. Xizmat ko‘rsatish sohasi, bir tomondan, milliy iqtisodiyotning boshqa soha hamda tarmoqlariga, ularning holati va rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatsa, ikkinchi tomondan, uning rivojlanish imkoniyatlari hamda istiqbollari boshqa soha va tarmoqlar dinamikasi bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzu yuzasidan mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan ilmiy tadqiqot va izlanishlar olib borishgan va borishmoqda, ular mazkur sohani rivojlantirishga o‘z hissalarini qo‘shishmoqda.

“Buyuk iqtisodchi Adam Smit xizmat shaklidagi noz-ne’matlarning iqtisodiy mazmunini to‘laroq ochib berish hamda uning mamlakat ijtimoiy boyligining manbai sifatida qarash muammosini hal etish maqsadida o‘zining jahonga mashhur “Xalqlar boyligining tabiat va sabablari tadqiqoti” nomli asarida unumli mehnat va unumsiz mehnat tushunchalari xususida fikr bildirgan.” [2]. Shu orqali A.Smit moddiy va nomoddiy ishlab chiqarishni farqlab dastlabki xizmat tushunchasi yaralishiga katta hissa qo‘shgan.

Xizmat atamasi olimlar tomonidan iqtisodiy adabiyotlarda turlicha nuqtai nazardan qo‘llanilib iqtisodiy bilim sohasiga bog‘liq holda talqin qilinadi. Ushbu atama doirasida ko‘plab xorijlik va mahalliy olimlarimiz nazariy tadqiqotlar olib borishgan. Taniqli olimlardan biri F.Kotler bo‘lib, u xizmatga quyidagicha ta’rif beradi: “Xizmat – bu bir tomon boshqasiga taklif qilishi mumkin bo‘lgan har qanday faoliyatdir”[3].

Respublikamizning taniqli olimlaridan I.S.Tuxliyev: “Xizmatlar - bu ko‘zga ko‘rinmas tovarning o‘ziga xos turidir.”[4] deydi va ushbu yondashuvda olim xizmatni tovar xususiyatini ifodalagan, ya’ni, xizmatlar ishlab chiqarish, moddiy ishlab chiqarish jarayonlaridagi mehnat munosabatlarini o‘zida aks ettiradi, ammo ishlab chiqarish jarayoni natijasi nomoddiy shaklga ega bo‘ladi deb ta’kidlashga harakat qiladi.

Xizmat tushunchasiga I.Ochilov tomonidan berilgan ta'rif boshqalariga nisbatan mazmun va mohiyat jihatidan takomillik kasb etgan va u quyidagi shaklda berilgan: "Xizmat deyilganda, insonning, xo'jalik yurituvchi subyektlarning, davlatning va jamiyatning ma'lum bir ehtiyojini qondirishga yo'naltirilgan kishilarning naf keltiradigan xizmat jarayoni bilan bog'liq ongli faoliyati tushuniladi." [5].

Muhammedov xizmat ko'rsatish sohasi aholining sog'lig'iga, kayfiyatiga, mehnatga munosabatiga, ishchi-xodimlarning mehnat unumdorligiga, o'z hayotidan rozilik darajasi va xursandligiga, umuman, ishlab chiqarish kuchlarining hayoti va taraqqiyotiga bevosita va sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi deb, ta'kidlab o'tadi.

Xususan, bu borada mamlakatimiz olimlaridan M.Q.Pardayev va H.N.Musayevlarning "xizmatlar sohasi bozor iqtisodiyotining tarkibiy qismi hisoblanadi, iqtisodiy munosabatlar umumiy tizimida qatnashadi" [6]. deb aytilgan ta'riflari bunga yaqqol misol bo'la oladi.

"O'zbekiston-2030" taraqqiyot strategiyasida belgilab berilgan ustuvor vazifalar muvaffaqiyatli hal etilishi xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiy samaradorligini oshirish hisobiga respublikamiz aholisiga sifatli xizmat ko'rsatishning aniq chora-tadbirlarini ishlab chiqish, statistik ko'rsatkichlar tizimini takomillashtirish va istiqbollari statistik prognozlashni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqoladagi ma'lumotlar qiyosiy tahlil qilinib, xizmatlar sohasining turlari, iqtisodiy ahamiyati, xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi va soha rivoji uchun yaratilayotgan imkoniyatlar nazariy jihatdan yoritib berishga harakat qilindi. Ilmiy tahlil jarayonida kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullaridan keng foydalanildi. Tadqiqot obyekti sifatida xizmat ko'rsatish sohasi turlari o'rganildi.

TAHLILLAR VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Xizmatlar sohasi zamonaviy iqtisodiyotni rivojlanishining asosiy yo'nalishlari orasida ustunlik mavqeini egallaydi. Bu murakkab ko'p qirrali mexanizm bo'lib, savdo

va transportdan tortib ta'lim va sug'urta xizmatlarigacha bo'lgan keng doiradagi faoliyatni qamrab oluvchi zamonaviy iqtisodiyotning istiqbolli tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Xizmatlar faoliyatining xilma xilligi, shuningdek, xizmatlar sohasidagi turli faoliyatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar ushbu sohaning jadal rivojlanishi uchun omil bo'lib xizmat qiladi. Ichki talabni muvozanatli rag'batlantirish va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni rivojlantirishga har tomonlama ko'maklashish bo'yicha ko'rilayotgan choralarga bo'lgan iste'mol talabining tarkibidagi o'zgarishlarni ta'minlamoqda.

Keyingi yillarda mamlakatimiz yalpi ichki mahsulot tarkibidagi ulushini oshirish, shuningdek xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan xo'jalik subyektlariga qator imkoniyatlar yaratilmoqda. Mamlakatimizda xizmatlarning yuqori texnologiyalarga asoslangan va bozor iqtisodiyotiga xos bo'lgan turlari jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda.

2022–2026 yillarda Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida xizmatlar sohasini rivojlantirish borasida aniq chora-tadbirlar belgilanib, bunda “..arzon uy-joylar barpo etish, yo'l-transport, muhandislik – kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish hamda modernizatsiya qilish bo'yicha maqsadli dasturlarni amalga oshirish”[8] yuzasidan muhim vazifalar belgilab olindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligining 2023-yilning dastlabki ma'lumotlariga ko'ra, xizmatlar hajmi 470 286,5 mlrd.so'mga yetdi va bu sohada kichik tadbirkorlikning ulushi - 47,7 % ni, aholi jon boshiga xizmatlar hajmi - 12 915,6 ming so'mni va korxonalar va tashkilotlar ulushi – 70,7 % ni tashkil qildi.

Sohalarning YAIMdagi ulushi

Xizmat turlarining nomi	YAIMdagi ulushi		O'sish ko'rsatkichi
	2022-yil	2023-yil	
Xizmatlar sohasi	41,6%	43,4%	1,8%

Qishloq o‘rmon va baliqchilik sohasi	24,9%	24,3%	0,6%
Sanoat sohasi	27%	26,1%	-0,9%
Qurilish sohasi	6,5%	6,2%	-0,3%

Manba www.stat.uz statistika agentligining rasmiy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

2023-yil yakunlariga ko‘ra, YAIM tarkibida xizmatlar sohasining ulushi 41,6 % dan 43,4 % ga oshdi. Shu bilan birga, qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligining ulushi 24,9 % dan 24,3 % ga, sanoatning ulushi 27,0 % dan 26,1 % ga, qurilish tarmog‘ining ulushi 6,5 % dan 6,2 % ga kamaydi. 2023-yilda aholi jon boshiga hisoblangan YAIM hajmi joriy narxlarda 29 291,4 ming so‘mni tashkil etdi.

2019-2023 yillar davomida ko‘rsatilgan bozor xizmatlari umumiy hajmining o‘shishiga xizmat ko‘rsatish turlarining qo‘shgan hissasini tahlil qilib ko‘radigan bo‘lsak, moliyaviy xizmatlar – 4,5 % ga, savdo xizmatlari – 2,5 % ga, transport xizmatlari – 1,8 % ga, boshqa xizmatlar – 1,8 % ga, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari – 1,6 % ga, ta’lim sohasidagi xizmatlar – 1,0 % ga va yashash va ovqatlanish xizmatlari – 0,5 % ga oshgani, ya’ni shu davrlar oralig‘ida bu ko‘rsatkich 13,7 % ga o‘sganini ko‘rish mumkin.

Bu ko‘rsatkichlarni, ya’ni ko‘rsatilgan bozor xizmatlarining o‘shishini 2023 yilning dastlabki ma’lumotlari bilan o‘tgan 2022-yil shu davrga nisbatan taqqoslab ko‘radigan bo‘lsak, savdo xizmatlarining – 23,5 % ga o‘shishi, transport xizmatlari – 23,1 % ga, moliyaviy xizmatlar 22,6 % ga, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari – 6,9 % ga, ta’lim xizmatlari – 4,3 % ga, yashash va ovqatlanish xizmatlari – 3,9 % ga, shuningdek, ko‘chmas mulk bilan bog‘liq xizmatlar – 2,6 % ga, sog‘liqni saqlash sohasidagi xizmatlar – 1,8 % ga, ijara xizmatlari – 1,6 % ga, me’morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar – 1,7 % ga va boshqa xizmatlar – 4,2 % ni tashkil etganligini ko‘rish mumkin.

Xizmat ko‘rsatish sohasining tahlili

Xizmat turlarining nomi	Xizmatlar hajmi mlrd so'mda		O'sish sur'ati %da
	2022-yil	2023-yil	
Xizmatlar hajmi,	357 554,5	470 286,5	113,7
<i>shu jumladan asosiy turlari bo'yicha:</i>			
aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	22 917,6	32 226,6	124,6
moliyaviy xizmatlar	80 431,0	106 363,8	120,6
transport xizmatlari	81 006,6	108 477,7	108,0
yashash va ovqatlanish xizmatlari	11 322,8	18 327,3	112,6
savdo xizmatlari	88 847,9	110 662,4	110,2
ta'lim sohasidagi xizmatlar	15 395,7	20 418,4	122,8
sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	6 384,2	8 441,2	111,6
me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	7 338,2	7 959,7	100,2
boshqa xizmatlar	13 235,7	19 865,0	120,6

Manba www.stat.uz statistika agentligining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2023-yilning dastlabki ma'lumotlariga ko'ra, iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ko'rsatilgan bozor xizmatlari tarkibini statistik o'rganib chiqadigan bo'lsak, iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ko'rsatilgan bozor xizmatlari tarkibida eng katta ulushni savdo (23,5 %) va transport xizmatlari (23,1 %) egallaydi. Xizmatlar sohasini faoliyat turlari bo'yicha tahlil qilib chiqadigan bo'lsak, 2023-yil davomida transport xizmatlarining umumiy hajmida avtomobil transporti xizmatlari ustunlik qiladi 47,3 foiz.

Aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining umumiy hajmida eng katta hajmni telekommunikatsiya xizmatlari egallaydi. 2023-yil davomida mazkur sohaning ulushi 54,7 foizni tashkil etdi. Ta'lim sohasidagi xizmatlarning ulushi 56,5 foizni tashkil etdi.

2023-yil davomida sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar umumiy hajmida shifoxona muassasalarining xizmatlari salmoqli qismni egallaydi. Ularning ulushi 43,1 foizni tashkil etdi.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytish lozimki, bugungi kunda xizmatlar sohasi zamonaviy milliy iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biridir. Ushbu tarmoq an'anaviy faoliyat bilan cheklanib qolmaydi, u jamiyat hayotida o'z ishtirokini doimiy ravishda kengaytirib boradi, ijtimoiy ishlab chiqarishga integratsiyalashgan, shuningdek, iqtisodiyotning deyarli barcha sohalari bilan o'ziga xos aloqalar orqali bog'langan.

“2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida” ko'plab maqsad va vazifalar belgilab berildi. Ushbu belgilab berilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, bu islohotlarning uzviyligini davom ettirish, xususan, xizmat ko'rsatish sohasini istiqbolda tizimli rivojlantirish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Zero shunday ekan, hozirgi raqamli iqtisodiyot sharoitida mazkur sohani rivojlantirish borasida, bir qator takliflarni berish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz.

Ushbu belgilab berilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, bu islohatlarning uzviyligini davom ettirish, xususan, xizmat ko'rsatish sohasini istiqbolda tizimli rivojlantirish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Zero shunday ekan, hozirgi iqtisodiyotning yangi rivojlanish davrida mazkur sohani rivojlantirish borasida, bir qator takliflarni berish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz.

Birinchidan, xizmat ko'rsatishning zamonaviy bozor xizmatlari ko'lamini kengaytirish, yangi-yangi xizmat turlarini joriy etish orqali sohada ijobiy raqobatbardosh muhitni yaratish hamda sohaning mamlakat milliy iqtisodiyotidagi ulushini keskin oshirish. Buning uchun xizmatlar sohasining samaradorligini yanada oshirish va xizmatlar sohasini iqtisodiyotning drayveriga aylantirish zarur.

Ikkinchidan, IT, ta'lim, turizm, aloqa, transport va logistika xizmatlarini rivojlantirish, chekka hududlarning internet bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish va sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, yo'l bo'yi xizmat ko'rsatish infratuzilmalarini zamonaviy talablarga moslashtirish, sog'liqni saqlash tizimida bo'sh turgan bino va yerlardan samarali foydalanish maqsadida ushbu sohaga xorijiy investorlarni va xususiy sektorni keng jalb qilish hamda ular faoliyatini kengaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022—2026 yillarda Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. // www.lex.uz
2. Kotler, F., Marketing menedjment. Eks press-kurs. 2-ye izd. / Per. s angl. pod red. Bojuk S. G. SPb.: Piter, 2006.- 464 bet.
3. Tuxliyev I.S., Hayitboyev R., Ibodullayev N.YE., Amriddinova R.S. Turizm asoslari: O'quv qo'llanma – S.: SamISI, 2010 - 247 bet.
4. Botirova R., Ikromov I. (2017) Hududlarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning dolzarb yo'nalishlari. №11(119). <http://www.biznesdaily.uz>
5. Ochilov I. Bozor munosabatlari sharoitida xizmatlarning turlari va ularning tavsifi. // Xizmat ko'rsatish, servis va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. Monografiya. T.: "IQTISODIYOT-MOLIYA", 2008 yil.
6. Mualliflar jamoasi. Xizmat ko'rsatish, servis va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. Monografiya. Professorlar M.Q.Pardayev va H.N.Musayevlar tahriri ostida - T.: Iqtisod-moliya, 2008. - 194 bet.
7. Farmon (2023) O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mipziyoyevning 2023 yil 11 sentabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoni. // www.lex.uz

8. Qaror, (2022) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 27 yanvardagi “Xizmatlar sohasini rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-104-sonli qarori. // <https://lex.uz/docs/5840284>

9. Muhammedov M.M. (2009) “Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish - ustuvor masala”. Servis jur. №1,- 47-56 betlar.

10. Ernazarov G.B. (2024) “Yangi O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanish davrida xizmat ko‘rsatish sohasining o‘rni va ahamiyati, uning iqtisodiy-statistik tahlili va istiqbollari” maqola TDIU: Iqtisodiyot va ta’lim jurnali 2024 yil №1-soni 8-bet.